

Analysis of the law on store terminals and the taxpayer system with the aim of increasing public participation in developing a culture of smart taxation

Zeinab Mohammadi

Zeinab mohammadi , Master of Accountancy, Employee of Melli Bank of Iran, Tehran, Iran (Corresponding author).

Zeinabmohammady60@gmail.com

 0009-0001-9294-9904

Morteza Barzegar

Ph.D in Accounting, Tax Affairs Organization Expert, Tehran, Iran.

M.barzegar.2002@gmail.com

 0000-0000-0000-0000

Neda Samiei

Ph.D in Economics, Tax Affairs Organization Expert, Tehran, Iran.

Nedasamiei@gmail.com

 0000-0000-0000-0000

Abstract

Paying taxes is one of the most common and potentially impactful interactions that citizens have with their government. This interaction not only is influenced by citizen-government relationships but also impacts these relationships. Effective tax systems rely on high levels of voluntary compliance. When the public voluntarily complies with tax payments, it enables countries to increase the revenues necessary for achieving sustainable development goals. Achieving this important task requires a mechanized, coherent, and intelligent tax system.

An intelligent tax system, by effectively and efficiently utilizing the capabilities of modern and smart technologies, enables access to high-quality data from all taxpayers' economic activities. It encompasses features in which the efficiency and fairness of the tax system, stakeholder satisfaction, transparency of financial and tax events, and the provision of budgetary credits for public expenses become a reality. Today, the most important mechanism for modernizing and digitizing the country's tax system is the use of the key tool and legal capacity in this area under the "Law of Point of Sale Terminals and Taxpayer Systems." This law serves as the foundation for implementing other tax laws, including the Value Added Tax law, capital gains tax, and the comprehensive income tax. Therefore, to achieve voluntary compliance and a taxpayer-centric tax system, this law must be implemented seamlessly and without issues so that people can trust it and strive toward achieving tax justice.

The purpose of this research is to identify the strengths, weaknesses, opportunities and threats of the Law of Store Terminals and the Tax Payers system using the SWOT Matrix, as well as providing the necessary solutions and prioritizing them using the opinion of experts. For this purpose, in order to identify the strengths, weaknesses, opportunities and threats of the implementation of this law through interviews in two stages with 14 financial experts and tax advisers of companies from different industries who were Chain (Snowball) selected, these items were identified and Then it was prioritized by experts. The statistical population of this research is tax affairs organization experts, advisers and tax managers of companies. The components of this research were obtained through interviews during 1402. The findings of this research can be useful for the Tax affairs Organization in identifying the challenges and problems and necessary measures to solve these challenges in the field of the tax payers system law and store terminals.

Keywords: Store Terminals and Tax Payers System, Tax Justice, Swot Matrix.

JEL Classification: C19, M40, M48

تحلیل قانون پایانه‌های فروشگاهی و سامانه مؤدیان با هدف افزایش مشارکت مردم در گسترش فرهنگ مالیات‌دهی هوشمند

زینب محمدی

کارشناسی ارشد حسابداری، کارمند بانک ملی ایران، تهران، ایران (نویسنده مسئول).
Zeinabmohammady60@gmail.com 0009-0001-9294-9904

مرتضی برزگر

دکتری حسابداری، کارشناس سازمان امور مالیاتی، تهران، ایران.
M.barzegar.2002@gmail.com 0000-0000-0000-0000

ندا سمیعی

دکتری اقتصاد، کارشناس سازمان امور مالیاتی، تهران، ایران.
Nedasamiei@gmail.com 0000-0000-0000-0000

چکیده

پرداخت مالیات یکی از متداول‌ترین و بالقوه‌ترین تعاملاتی است که شهروندان با دولت خود دارند؛ به گونه‌ای که این امر، هم از روابط شهروندان با دولت تأثیر می‌پذیرد و هم بر آن اثرگذار است. سیستم‌های مالیاتی مؤثر، بر سطوح بالایی از تمکین داوطلبانه متکی هستند. تمکین داوطلبانه عموم مردم در پرداخت مالیات، کشورها را قادر خواهند کرد تا درآمدهای لازم برای دستیابی به اهداف توسعه پایدار را افزایش دهند. این امر مهم مستلزم داشتن یک نظام مالیاتی خودکار، منسجم و هوشمند است.

نظام مالیاتی هوشمند، با بهره‌گیری مؤثر و کارآمد از ظرفیت فناوری‌های نوین و هوشمند، امکان دسترسی به داده‌های با کیفیت از تمام فعالیت‌های اقتصادی مؤدیان را داشته و دربرگیرنده ویژگی‌هایی است که در آن کارایی و عدالت نظام مالیاتی، رضایت ذی‌نفعان، شفاف‌سازی رویدادهای مالی و مالیاتی و تأمین اعتبارات هزینه‌ای بودجه عمومی کشور به واقعیت می‌پیوندد. امروزه مهم‌ترین سازوکار در هوشمندسازی نظام مالیاتی کشور، استفاده از کلیدی‌ترین ابزار و ظرفیت قانونی این حوزه زیر عنوان «قانون پایانه‌های فروشگاهی و سامانه مؤدیان» است که بستر اجرای سایر قوانین مالیاتی از جمله قانون مالیات بر ارزش افزوده و همچنین مالیات بر عایدی سرمایه و مالیات بر مجموع درآمد اشخاص محسوب می‌شود؛ بنابراین به منظور رسیدن به تمکین داوطلبانه و مؤدّی‌محوربودن مالیات باید این قانون بدون چالش و مشکل به اجرا درآید تا مردم نیز به آن اعتماد کنند و در جهت رسیدن به عدالت مالیاتی تلاش کنند.

هدف از انجام این پژوهش، شناسایی نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدهای قانون پایانه‌های فروشگاهی و سامانه مؤدیان با استفاده از ماتریس SWOT و همچنین ارائه

راهکارهای لازم و اولویت‌بندی آن‌ها با استفاده از نظر خبرگان می‌باشد. بدین‌منظور ابتدا جهت شناسایی نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدهای اجرای این قانون از طریق مصاحبه طی دو مرحله با ۱۴ نفر از کارشناسان مالی و مشاوران مالیاتی شرکت‌ها از صنایع مختلف که به‌صورت نمونه‌گیری زنجیره‌ای (گلوله برفی) انتخاب شدند، این موارد شناسایی و سپس توسط خبرگان الویت‌بندی گردید. جامعه آماری این پژوهش کارشناسان سازمان امور مالیاتی، مشاوران و مدیران مالیاتی شرکت‌ها می‌باشند. مؤلفه‌های این پژوهش از طریق مصاحبه به‌دست آمده‌اند. یافته‌های این پژوهش می‌تواند برای سازمان امور مالیاتی در شناسایی چالش‌ها و مشکلات و تدابیر لازم جهت رفع این چالش‌ها در حوزه قانون سامانه مؤدیان و پایانه‌های فروشگاهی مفید واقع شود.

کلیدواژه‌ها: پایانه‌های فروشگاهی و سامانه مؤدیان، عدالت مالیاتی، ماتریس SWOT.
طبقه‌بندی JEL: C19, M40, M48

شاپای الکترونیک: ۶۵۶۸-۲۵۸۸ / پژوهشکده تحقیقات راهبردی / فصلنامه علمی پژوهشی راهبرد اقتصادی

doi 10.22034/es.2025.489874.1814

مسئولیت مقاله از نظر محتوای علمی و نظرهای مطرح‌شده در متن آن، به عهده نویسندگان و یا نویسنده مسئول مقاله می‌باشد و مورد تأیید / عدم تأیید صاحب امتیاز نشر به راهبرد اقتصادی نمی‌باشد.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

مقدمه و بیان مسئله

مالیات یک پرداخت یا هزینه اجتماعی اجباری است که از درآمدهای افراد و شرکت‌ها توسط دولت جمع‌آوری می‌شود و از مظاهر حاکمیت دولت به‌شمار می‌رود و به‌عنوان مهم‌ترین منبع درآمدهای عمومی نقش حیاتی در تأمین مالی هزینه‌ها و خدمات عمومی دارد. به‌نحوی که می‌توان گفت تداوم فعالیت‌های دولت و حتی استمرار و دوام آن به وصول مالیات بستگی دارد.

امروز جهان دستخوش تغییرات سریع سیاسی، اقتصادی و اجتماعی است و این امر در دگرگونی‌های نظم مالیاتی جهانی نیز منعکس می‌شود که در آن اکثر کشورها با هم در شرایط برابر برای بهبود نظام مالیاتی بین‌المللی و تطبیق آن با واقعیت‌های جدیدی که با آن مواجه هستند، همکاری می‌کنند. نبود شفافیت مالی مطلوب و به‌دنبال آن میزان قابل توجه فرارهای مالیاتی از چالش‌های اساسی نظام مالی و اقتصادی در کشور است که منجر به افزایش نابرابری‌ها در اخذ مالیات از فعالان اقتصادی و ایجاد نارضایتی آنها شده است.

عدالت مالیاتی حاصل یک نظام مالیاتی مطلوب و کارآمد بوده و از پیش‌نیازهای رسیدن به این دستاورد ملی، ایجاد شفافیت اقتصادی در جامعه است. یکی از راهکارهای اصلی برای کاهش نابرابری و برقراری عدالت مالیاتی، حرکت به‌سمت نظام مالیاتی هوشمند و داده‌محور است. در این راستا سازمان امور مالیاتی کشور راهبردهای بنیادین خود را در چهارچوب ایجاد شفافیت و به تبع آن هوشمندسازی نظام مالیاتی تدوین نموده و با تأکید بر ضرورت مالیات‌ستانی مبتنی بر اطلاعات شفاف و قابل استناد و بهره‌گیری از ابزارهای ثبت معاملات و سامانه‌های اطلاعاتی، به‌دنبال برقراری یک نظام مالیات‌ستانی هوشمند و استقرار عدالت مالیاتی در کشور است. در نظام مالیاتی هوشمند، تعامل‌های رودرو و مراجعه‌های حضوری مؤدیان به اداره‌های مالیاتی حذف خواهد شد. از پیامدهای این نظام، ایجاد شفافیت و به‌دنبال آن کاهش فرار مالیاتی است و از این طریق زمینه برای برقراری عدالت مالیاتی، افزایش رضایت و تمکین مالیاتی مؤدیان و درنهایت کاهش هزینه‌های وصول مالیات فراهم می‌گردد. سازمان امور مالیاتی با در اختیار داشتن اطلاعاتی که در بستر سامانه‌های سازمان فراهم شده است، می‌تواند این اطمینان را به مؤدیان خود بدهد که تشخیص مالیات به شکل منصفانه، بر اساس درآمد اشخاص و مبتنی بر رویدادهای مالی واقعی آنها شکل می‌گیرد. در این زمینه تغییراتی در الگوهای

تعاملی بین مودی و سازمان و اصلاح زیرساخت‌های تبادل اطلاعات صورت گرفته است؛ به گونه‌ای که به‌منظور ایجاد نظام مالیاتی مطلوب در کشور و همچنین افزایش شفافیت اقتصادی در جامعه و برقراری عدالت در پرداخت مالیات و جلوگیری از فرار مالیاتی، قانون پایانه‌های فروشگاهی و سامانه مؤدیان در مهرماه ۱۳۹۸ به تصویب مجلس شورای اسلامی رسید و سازمان امور مالیاتی کشور با راه‌اندازی سامانه مؤدیان زمینه لازم را برای اجرای مؤثرتر این قانون در کشور فراهم کرد.

قانون پایانه‌های فروشگاهی و سامانه مؤدیان بستر اجرایی مالیات بر ارزش افزوده و مالیات بر عملکرد مؤدیان با هدف شفاف‌سازی فرایندهای مالیاتی و کاهش تخلفات مالیاتی طراحی شده است. این قانون می‌تواند از طریق شفافیت مالیاتی، کاهش تخلفات مالیاتی، سهولت در انجام امور مالیاتی، افزایش عدالت مالیاتی و آگاهی‌بخشی به مردم به افزایش مشارکت مردم در پرداخت مالیات و اعتماد عمومی کمک کند و گامی مؤثر در جهت بهبود نظام مالیاتی و افزایش اعتماد عمومی باشد. با توجه به اجرایی‌شدن قانون پایانه‌های فروشگاهی و سامانه مؤدیان از ابتدای آبان ماه ۱۴۰۱ توسط شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار و همچنین ابتدای سال ۱۴۰۲ توسط تمامی شرکت‌ها در کشور، شناسایی نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدهای این قانون در راستای اجرای هرچه بهتر آن و شناسایی راهبردهای مناسب در جهت افزایش نقاط قوت و فرصت‌ها و بهبود نقاط ضعف و تهدیدهای این قانون ضرورت دارد؛ چراکه این قانون به‌عنوان بستر حیاتی برای اجرای طرح مالیات بر عایدی سرمایه (CGT) و همچنین لایحه مالیات بر مجموع درآمد (PIT) در نظر گرفته شده است که مراحل بررسی و تصویب آن در مجلس و دولت در دست انجام است (مرکز تنظیم مقررات و نظام پایانه‌های فروشگاهی و سامانه مؤدیان، ۱۴۰۱). همچنین بهره‌گیری از تجربیات عملی اجرای قانون پایانه‌های فروشگاهی در سایر کشورها و علی‌الخصوص کشورهای پیشرو در این زمینه و تحلیل و ارائه شاکله کلی مدل بومی در بستر نظام مالیات الکترونیک در ایران و شناسایی نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدهای این قانون، پذیرش این قانون را توسط شهروندان و مؤدیان مالیاتی مورد کنکاش قرار داده و می‌تواند راهکارهای کاربردی و اساسی را جهت بهره‌برداری ارائه نماید. بدیهی است که اجرای موفق و مؤثر این قانون و رسیدن به اهداف متعالی آن با توجه و در نظر داشتن شرایط فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی و سیاسی کشور و خصوصاً شرایط اقتصادی و فرهنگی صاحبان کسب‌وکار، عزمی جدی و تلاشی مضاعف را می‌طلبد که به‌صورت

همه‌جانبه و قدرتمند در این عرصه وارد و نهایت سعی و توان و اهتمام خود را در جهت عبور موفق در دوره‌گذار و رسیدن به دوره بلوغ به‌کار گیرد و در این راه از نظرهای کارشناسان امر و بازخوردهای به‌دست‌آمده به‌نحو شایسته‌ای استفاده کند. قطعاً احاد مردم و بویژه صاحبان کسب‌وکار با دیدن و لمس و احساس مزیت‌های اجرای این قانون در همراهی با حاکمیت و با اشتیاق کامل، اصلی‌ترین تسهیلگر و حامی این قانون خواهند بود.

در این مقاله ابتدا مبانی نظری مرتبط با پایانه‌های فروشگاهی و سامانه مؤدیان مورد تحلیل قرار می‌گیرد. در این بخش تجربه برخی کشورهای پیشگام در اجرای این قانون نیز ارائه می‌گردد. بخش دوم پژوهش به بررسی پیشینه پژوهش‌های مشابه با پژوهش حاضر پرداخته می‌شود. ماتریس SWOT به‌عنوان ماتریسی در معرفی و تحلیل نقاط قوت و ضعف، تهدید و فرصت در بخش سوم پژوهش معرفی می‌گردد و در ادامه نحوه تشکیل ماتریس SWOT از طریق مصاحبه‌های انجام شده با خبرگان و همچنین راهبردهای لازم ارائه می‌شود. در پایان نتایج و پیشنهادات حاصل از پژوهش ذکر شده است.

۱. مبانی نظری

۱-۱. عدالت مالیاتی از مسیر هوشمندسازی نظام مالیاتی

واژه هوشمندسازی به‌معنای استفاده از فناوری اطلاعات نیست. هوشمندسازی شاخص‌هایی همچون: ۱- ایجاد شفافیت، ۲- حکمرانی شهروندی و ۳- اصلاح الگوهای تعاملی دارد.

قانون پایانه‌های فروشگاهی و سامانه مؤدیان بستری برای هوشمندسازی نظام مالیاتی است. زمانی که در مسیر هوشمندسازی در بستر سامانه مؤدیان حرکت می‌کنیم، اطلاعات بر مبنای صورتحساب الکترونیکی به سازمان امور مالیاتی ارسال می‌گردد؛ یعنی اطلاعات مورد نیاز سازمان مالیاتی در بستر سامانه‌های سازمان شکل می‌گیرد. به‌واسطه این اطلاعات قابل استناد سیستمی که وجود دارد، مالیات‌ها بر مبنای رویدادهای مالی واقعی اخذ می‌شود و در این راستا تطابق قابل قبولی بین درآمدهای مؤدی و مالیاتی که از او اخذ می‌شود، وجود دارد و عدالت مالیاتی هم به‌صورت افقی و هم به‌صورت عمودی شکل می‌گیرد. عدالت افقی به‌معنای این است که مؤدیانی که درآمد برابری دارند و وضعیت اقتصادی یکسانی در جامعه دارند، به‌صورت یکسان مالیات پرداخت نمایند. به‌عبارت دیگر عدالت افقی یعنی رفتار برابر

بین کسانی که از نظر اقتصادی برابرنند؛ اما عدالت عمودی یعنی رفتار مالیاتی نابرابر در مقابل کسانی که درآمد نابرابر دارند؛ بنابراین مؤدیانی که درآمد بیشتری کسب می‌کنند مالیات بیشتری هم می‌پردازند. در بستر قانون سامانه مؤدیان و پایانه‌های فروشگاه‌های این عدالت مالیاتی تحقق می‌یابد و تبعیض در اخذ مالیات حذف می‌شود.

۲-۱. افزایش مشارکت مردم در گسترش فرهنگ مالیات‌دهی هوشمند

نظریه عدالت آدامز (۱۹۶۵) دو بعد انصاف تبادل و تخصیصی را مطرح می‌کند که به موجب بعد اول، افراد رفتار منصفانه را در قبال رفتار منصفانه طرف مقابل نمایش می‌دهند. براین اساس فرد وقتی نظام را منصفانه می‌داند که منافع دریافتی او با میزان مشارکت او برابری کند یا تشویق‌ها و مجازات‌ها متناسب با رفتار افراد باشد.^۱ گاها در نتیجه فرارهای مالیاتی اشخاص تمکین‌گریز، اقتصاد غیررسمی، قاچاق و یا احتکار کالا حقوق مؤدیان خوش حساب تضییع می‌گردد که این امر باعث نارضایتی مردم از سیستم مالیات‌ستانی شده است.

بنابراین به منظور افزایش مشارکت مردم در جهت پذیرش و گسترش فرهنگ مالیات‌دهی هوشمند، حاکمیت و خاصه سازمان امور مالیاتی نیاز دارد که شاخص‌های پذیرش کاربر را شناسایی کرده تا با به کارگیری و توجه ویژه به آنها، پذیرش خدمات الکترونیک و استفاده از قانون پایانه‌های فروشگاه‌های و سامانه مؤدیان را در میان صاحبان کسب و کار افزایش دهد و صاحبان کسب و کار را به عنوان مهم‌ترین رکن و اصل اساسی اجرای این قانون با خود همراه نموده و درواقع با توان و حمایت مردم علاوه بر کسب مزیت‌های بی‌شمار اجرای این قانون، اصل اساسی و هدف اول حاکمیت و سازمان امور مالیاتی که همانا رعایت عدالت مالیاتی در بستر هوشمندسازی فرایندها و ایجاد شفافیت اقتصادی در چهارچوب حاکمیت داده‌ها می‌باشد را محقق نماید.

۳-۱. پایانه فروشگاه‌های و سامانه مؤدیان

یکی از چالش‌های بسیار مهم دولت و سازمان امور مالیاتی کشور در سال‌های اخیر، فرار مالیاتی برخی از مؤدیان بوده که موجب کاهش قابل توجه درآمدهای مالیاتی دولت و تحمیل فشار مضاعف بر سایر مؤدیان مالیاتی شده است. برای رفع این مشکل و همچنین برقراری عدالت مالیاتی، جلوگیری از تبعیض و رفتار سلیقه‌ای

1. Harati & et al.

ممیزان مالیاتی با مودیان، افزایش درآمدهای مالیاتی و درنهایت افزایش رفاه اجتماعی، دولت اقدامات مهمی را انجام داده است که از مهم‌ترین آن‌ها تأسیس و راه‌اندازی سامانه مودیان مالیاتی بوده که در قانون پایانه‌های فروشگاهی و سامانه مودیان مورد تصریح قانون‌گذار قرار گرفته است.

سامانه مودیان و پایانه‌های فروشگاهی در جهان از تاریخچه‌ای برخوردار است که تحت تأثیر فناوری و نیازهای بازار تکامل یافته است. با پیشرفت فناوری اطلاعات و ارتباطات، نیاز به روش‌های مؤثرتر و امن‌تر برای انجام تراکنش‌های تجاری در فروشگاه‌ها روبه‌افزایش بوده است؛ به‌عنوان مثال در دهه ۱۰۷۰ میلادی، ایده استفاده از پایانه‌های فروشگاهی برای ثبت و پردازش تراکنش‌های فروش در فروشگاه‌ها ظهور کرد. این پایانه‌ها ابتدا به‌صورت دستی و با استفاده از کارت‌های کاغذی، سپس با استفاده از دستگاه‌های الکترونیکی و کارت‌های مغناطیسی به‌کار گرفته شدند. در اواخر دهه ۱۹۹۰، با رشد اینترنت و توسعه تجارت الکترونیک، سامانه‌های مودیان و پایانه‌های فروشگاهی، حالت الکترونیکی پیدا کردند. این سامانه‌ها امکان پرداخت برخط، نظارت بر موجودی محصولات و ارائه گزارش‌های تجاری را فراهم می‌کنند. با پیشرفت فناوری و توسعه سیستم‌های مبتنی بر کارت و پرداخت‌های اعتباری، سامانه‌های مودیان و پایانه‌های فروشگاهی با ویژگی‌های بیشتری مانند پشتیبانی از نقاط فروش متنوع، ارتباطات بیسیم و موبایل، امنیت بیشتر و تحلیل داده‌های فروش توسعه یافته‌اند (Hassan; Shukur & Hassan, 2020).

۱-۳-۱. پایانه فروشگاهی

پایانه‌های فروشگاهی سیستم‌های الکترونیکی هستند که شامل هرگونه نرم‌افزار و سخت‌افزار اعم از رایانه، دستگاه کارت‌خوان بانکی، درگاه پرداخت الکترونیکی، گوشی هوشمند یا هر ابزار دیگری است که امکان اتصال به شبکه‌های الکترونیکی پرداخت رسمی کشور و سامانه مودیان را داشته و از قابلیت صدور صورتحساب الکترونیکی منطبق با استانداردهای سازمان امور مالیاتی برخوردار باشد؛ بنابراین مودیان می‌توانند با توجه به ظرفیت و نوع کسب‌وکار خود نسبت به انتخاب و تأمین هریک از انواع پایانه‌های فروشگاهی اقدام کنند (مرکز تنظیم مقررات و نظام پایانه‌های فروشگاهی و سامانه مودیان، ۱۴۰۱). هدف اصلی از استفاده از پایانه‌های فروشگاهی بهبود کارایی، دقت و سرعت عمل عملیات فروش، کاهش خطاها و بهبود تجربه خرید مشتریان است (Turban & et al., 2018).

۱-۳-۲. سامانه مؤدیان

کلیدی‌ترین مؤلفه برای تحقق اهداف قانون پایانه‌های فروشگاهی و سامانه مؤدیان، با استفاده از یک سامانه محوری با قابلیت‌هایی در زمینه تبادل مؤثر اطلاعات میان مؤدیان و سازمان امور مالیاتی کشور است. این سامانه تحت عنوان سامانه مؤدیان و در قالب مرجع نهایی ثبت، صدور و استعلام صورتحساب‌های الکترونیکی مؤدیان معرفی شده است که از ارکان نظام مالیاتی هوشمند محسوب می‌شود. سامانه مؤدیان از چندین زیرسامانه اصلی و فرعی تشکیل شده که این زیرسامانه‌ها در یک پیکی‌بندی یکپارچه، الزامات و کارکردهای مورد نیاز سازمان امور مالیاتی و مؤدیان را در زمینه‌هایی چون جمع‌آوری اطلاعات و محاسبه مالیات بر ارزش افزوده، ارتقاء ارائه خدمات الکترونیکی و تسهیل تعامل مؤدیان با سازمان فراهم آورده است. براساس مقررات قانون مالیات بر ارزش افزوده مصوب سال ۱۴۰۰، محاسبه مالیات بر ارزش افزوده مؤدیان بر اساس اطلاعات صورتحساب الکترونیکی ثبت شده در این سامانه انجام خواهد شد (مرکز تنظیم مقررات و نظام پایانه‌های فروشگاهی و سامانه مؤدیان، ۱۴۰۱). مطابق با این قانون و فراخوان‌های اعلام شده توسط سازمان مالیاتی تمام مؤدیان اعم از حقیقی و حقوقی، ملزم به ثبت‌نام در این سامانه و انجام تکالیف قانونی مربوط به آن از جمله ارسال صورتحساب الکترونیکی بوده و در صورت عدم انجام تکالیف، با ضمانت اجرای مقرر در این قانون مواجه خواهند شد. در بستر این سامانه به هر مؤدی، کارپوشه ویژه‌ای اختصاص یافته و تبادل اطلاعات میان مؤدیان و سازمان منحصرأ از طریق آن کارپوشه انجام می‌شود. مؤدیان می‌توانند با استفاده از هرگونه سخت‌افزار یا نرم‌افزار اعم از رایانه شخصی، پایانه فروشگاهی، سامانه‌های ابری یا هر وسیله دیگری که حافظه مالیاتی به آن متصل شده باشد، به سامانه مؤدیان متصل شوند. از سویی مؤدیان از طریق امکانات این سامانه در کارپوشه خود می‌توانند نسبت به مشاهده و تأیید صورتحساب‌های الکترونیکی صادره در جریان مبادلات تجاری خود، اقدام نمایند.

سازمان امور مالیاتی با استفاده از سامانه مؤدیان مالیاتی و پایانه‌های فروشگاهی تمامی اطلاعات را از تمامی صنوف استخراج می‌کند و میزان درآمد واقعی افراد مشخص می‌کند. عملکرد در چهارچوب نظام پایانه‌های فروشگاهی و سامانه مؤدیان علاوه بر تغییر در فرایندهای ثبت معاملات در جریان مبادلات تجاری کالا و خدمت و صاحبان کسب و کار، تحولات ساختاری را در فرایندهای محاسبه و اخذ مالیات در نظام مالیاتی کشور به دنبال دارد. دامنه کاربرد پایانه فروشگاهی و سامانه مؤدیان

بسیار گسترده است و کلیه اشخاص حقوقی و حقیقی را در قالب مصرف‌کنندگان نهایی و فعالان اقتصادی مشمول مالیات بر درآمد و مالیات بر ارزش افزوده که در بخش‌های تولید و توزیع کالا و خدمات اشتغال دارند، دربرمی‌گیرد.

نکته حائز اهمیت این است که هر سیستم و نظامی که پیاده‌سازی و اجرایی می‌شود دارای نقاط ضعف و کاستی و قوت و مثبتی است که باید به آنها توجه شود. قانون‌گذار و مجری باید به دنبال رفع نقاط ضعف و کاستی و تهدیدها باشد که اعتماد مردم به ادامه روند اجرایی آن از بین نرود و بر روی نقاط مثبت و قوت آن نظام و قانون تأکید کند تا فرایند اعتمادسازی تقویت شود؛ بنابراین اهمیت بررسی شاخص‌های اثرگذار بر پذیرش قانون پایانه‌های فروشگاهی و سامانه مؤدیان به‌منظور اجرای صحیح و مؤثر این قانون قابل توجه است و در کنار شناخت توانایی‌ها و منابع با شناسایی و رصد شاخص‌های اثرگذار، می‌توان قانون مذکور را در دوره‌گذار، توانمند و پویا و در مسیر روبه‌رشد و متعالی خود کمک نموده و تا رسیدن به اهداف مدنظر یاری کرد. به عبارتی برای موفقیت در استفاده از قانون پایانه‌های فروشگاهی و سامانه مؤدیان، پذیرش قانون و مهم‌تر از آن تداوم در استفاده از این سیستم به‌وسیله مؤدیان مالیاتی بسیار حائز اهمیت می‌باشد. موفقیت در پذیرش پایانه‌های فروشگاهی و سامانه مؤدیان توسط مؤدیان مالیاتی زمانی محقق می‌گردد که متغیرهای مثبت تقویت و متغیرهای منفی تضعیف گردند؛ بنابراین هدفی که در این مطالعه دنبال می‌شود همین امر است که ابتدا این نقاط شناسایی شود و در اختیار قانون‌گذار و مجری قرار گیرد تا بتوانند در ادامه روند هوشمندسازی و مردمی‌سازی فرایندهای الکترونیکی کردن مالیات دچار چالش نشوند.

۴-۱. تجربه کشورهای دیگر از اجرایی‌سازی پایانه‌های فروشگاهی و

سامانه مؤدیان

مطالعه تجربه سایر کشورها می‌تواند به بهبود آگاهی عموم مردم از تحولات رایج در حوزه مالیات ستانی، چالش‌ها و دشواری‌های گذار به سمت مالیات‌ستانی الکترونیک و جامع کمک کند. ارتقای آگاهی مردم و افزایش سطح آمادگی جامعه در پذیرش مالیات‌ستانی هوشمند می‌تواند کمک قابل توجهی در هموارسازی بهتر اجرای این قانون در کشور داشته باشد.

قانون مربوط به پایانه‌های فروشگاهی و سامانه مؤدیان در سایر کشورهای توسعه‌یافته و در حال توسعه با عناوین و اهداف مشابهی تصویب و اجرا شده است و

اجرای آن دستاوردهای قابل توجهی را برای کشورها در حوزه کشف معاملات پنهان و جلوگیری از فرار مالیاتی، کاهش اقتصاد سایه، افزایش درآمدهای مالیاتی، برقراری عدالت مالیاتی و همچنین رضایت فعالان اقتصادی و آحاد جامعه به دنبال داشته است. از جمله این کشورها: جمهوری کره (۲۰۰۵)، اسلواکی (۲۰۰۸)، سوئد (۲۰۱۰)، پرتغال (۲۰۱۲)، کانادا (۲۰۱۳)، مجارستان (۲۰۱۴)، بلژیک (۲۰۱۴)، اتریش (۲۰۱۶)، اسلوانی (۲۰۱۶)، جمهوری چک (۲۰۱۶)، روسیه (۲۰۱۷) و هند (۲۰۲۱) می باشند. بانک توسعه آسیایی پژوهش‌های گسترده‌ای در زمینه مالیات انجام داده است؛ یکی از این پژوهش‌ها، تحلیل مقایسه‌ای اداره مالیات در کشورهای حوزه آسیا و اقیانوسیه می باشد که در سال ۲۰۱۴ و بر اساس داده‌های مالی ۲۲ کشور منطقه تا سال ۲۰۱۱ تهیه شده است.

۱-۴-۱. کره جنوبی

از جمله کشورهای با سابقه در حوزه اجرای قانون پایانه‌های فروشگاهی است که طراحی سیستم و تهیه پیش‌نویس قانون مربوط به پایانه‌های فروشگاهی را از سال ۲۰۱۱ آغاز کرده و در سال ۲۰۰۴ به تصویب رساند و از سال ۲۰۰۵ لازم‌الاجرا گردید. این کشور به دلیل وجود امکان کتمان تراکنش‌های نقدی در فعالیت‌های خرده فروشی، استفاده از فناوری پیشرفته را جایگزین نمود و پرداخت نقدی از طریق صندوق نقدی برخط را جایگزین کرد. هدف از تصویب این قانون، شناسایی درآمد واقعی اشخاص، افزایش سطح تمکین و درآمد مالیاتی بالاتر، ردیابی پرداخت‌ها به‌ویژه پرداخت‌های نقدی به شکلی نظام‌مند است.

در کره جنوبی، سیستم صورتحساب الکترونیکی به نام (Electronic Tax Invoice) برای ارسال صورتحساب به کار می‌رود. این سیستم برای ثبت و پردازش صورتحساب‌ها به صورت الکترونیکی و همچنین برای محاسبه مالیات بر ارزش افزوده (VAT) استفاده می‌شود. کسب و کارها موظفند تمام صورتحساب‌های الکترونیک را به سامانه مالیاتی ملی کره جنوبی ارسال کنند. این ارسال به صورت برخط و در لحظه (حداکثر ظرف ۷ روز از تاریخ صدور صورتحساب) انجام می‌شود و به مقامات مالیاتی امکان دسترسی به اطلاعات کامل و به‌روز را می‌دهد.

۱-۴-۲. برزیل

صورتحساب الکترونیک در برزیل با نام محلی نوتا فیسکال الکترونیکی (NF-e^۱) شناخته می‌شود و بخشی از یک سیستم مالیاتی الکترونیک است که توسط دولت برای مدیریت و نظارت بر معاملات تجاری طراحی شده است. هدف اصلی NF-e، کاهش کاغذبازی، افزایش شفافیت مالیاتی و بهبود کنترل‌های دولتی در حوزه تجارت است. پس از صدور صورتحساب توسط کسب‌وکار، این صورتحساب باید به‌طور خودکار به سیستم دولتی (SEFAZ^۲) ارسال شود تا توسط دولت تأیید و اعتبارسنجی شود. پس از تأیید توسط SEFAZ، یک شماره تأییدیه^۳ به صورتحساب اختصاص داده می‌شود که نشان‌دهنده تأیید قانونی آن است و برای مشتری ارسال می‌شود.

۱-۴-۳. جمهوری چک

در اوایل دهه ۲۰۰۰، جمهوری چک شروع به نوین‌سازی نظام مالی خود کرد. این شامل معرفی فناوری‌های دیجیتال برای مدیریت مالیات و صورتحساب‌ها بود. با رشد تجارت الکترونیک و دیجیتال، استفاده از صورتحساب الکترونیک در بین کسب‌وکارها و سازمان‌ها افزایش یافت. به تدریج، این روش به‌عنوان یک استاندارد رایج برای تبادل اسناد مالی در داخل و بین شرکت‌ها پذیرفته شد. در سال ۲۰۱۶، جمهوری چک قانون مالیات بر ارزش افزوده (VAT) را به‌روز کرد تا استفاده از صورتحساب‌های الکترونیک را پوشش دهد. این تغییرات قانونی به شرکت‌ها اجازه داد که به‌صورت الکترونیکی مالیات خود را ثبت و ارسال کنند. همچنین قانون EET^۴ معرفی شد که از شرکت‌ها و کسب‌وکارها خواست تا تمام تراکنش‌های فروش خود را به‌صورت الکترونیکی ثبت کنند و به اداره مالیات گزارش دهند. این قانون یک تغییر بزرگ در نظام مالیاتی جمهوری چک بود و به ترویج بیشتر صورتحساب‌های الکترونیک کمک کرد. با بررسی مبانی نظری مرتبط با پژوهش حاضر، در ادامه به برخی از مهم‌ترین پژوهش‌های داخلی و خارجی مرتبط به پژوهش حاضر اشاره می‌شود.

۲. پیشینه پژوهش

گزارش جهانی فرار مالیاتی (۲۰۲۴)، به بررسی روندهای جهانی فرار مالیاتی پرداخته

1. Nota Fiscal Eletrônica

2. Secretaria da Fazenda

3. código de autorização

4. Electronic Evidence of Sales

است و در آن به تأثیر فناوری‌های نوین، مانند پایانه‌های فروشگاهی در کاهش تخلفات مالیاتی را تحلیل نموده است. همچنین این گزارش پیشنهاداتی برای بهبود شفافیت مالیاتی و استفاده از سیستم‌های نوین مالیاتی ارائه می‌دهد (Global Tax Evasion Report, 2024).

نظام مالیاتی هر کشوری تأثیر مستقیم بر رفتار اقتصادی افراد و شرکت‌ها دارد. انگیزه‌های مالیاتی می‌توانند رفتار اقتصادی را مانند تشویق به سرمایه‌گذاری، تشویق به کاهش فرار مالیاتی یا تنظیم الگوی مصرف تحت تأثیر قرار دهند؛ بنابراین سیستم مالیاتی می‌تواند برای کنترل رفتارهای اقتصادی و تحقق اهداف سیاست‌های دولتی استفاده شود (Feldstein, 2008).

سامانه مؤدیان و پایانه‌های فروشگاهی نقش مهمی در بهبود تجربه خرید مشتریان و افزایش کارایی فروشگاه‌ها دارند. این پایانه به‌صورت برخط تراکنش‌های فروش را ثبت و پردازش می‌کنند و موجب سرعت بیشتر در خدمات پرداخت می‌شوند و همچنین باعث می‌شوند دقت در مدیریت موجودی کالاها و فروش بیشتر شود. این پایانه‌ها به فروشگاه‌ها امکاناتی مانند صدور رسیدهای الکترونیکی، پرداخت الکترونیکی و تحلیل دقیق‌تر داده‌های فروش را فراهم می‌کنند (Chaffey & Ellis, 2016).

سامانه مؤدیان مالیاتی به‌منظور کاهش ثقل مالیاتی و برقراری انضباط مالیاتی ایجاد شده است. از طریق این سامانه، اطلاعات مربوط به درآمدها، هزینه‌ها، مالیات‌های پرداختی و سایر اطلاعات مالی شرکت‌ها به‌صورت الکترونیکی ثبت و پیگیری می‌شوند. به کمک این سامانه فرایند تسویه حساب و پرداخت مالیات سریع‌تر انجام می‌شود و امکان بررسی دقیق‌تر عملکرد مالیاتی شرکت‌ها فراهم شود (Organization for Economic Co-operation and Development, 2017).

پایانه‌های فروشگاهی سیستم‌های الکترونیکی هستند که در مکان‌های خدماتی و فروشگاه‌ها مورد استفاده قرار می‌گیرند. این سیستم شامل دستگاه‌های سخت‌افزاری و نرم‌افزاری مرتبط هستند که مدیریت موجودی کالا، فروش اقلام و تراکنش‌های مالی را تسهیل می‌کنند. هدف از به‌کارگیری پایانه‌های فروشگاهی بهبود دقت، کارایی و سرعت عملیات فروش، کاهش خطاها و بهبود تجربه خرید مشتریان است (Turban & et al., 2018).

مالیات به‌عنوان یک مفهوم مهم در علم اقتصاد به‌معنای مبلغی است از درآمدهای افراد و سازمان‌ها که به‌وسیله دولت جمع‌آوری می‌شود. مالیات به‌عنوان یکی

از ابزارهای مهم دولت در ارائه خدمات عمومی شناخته می‌شود. مالیات می‌تواند به‌عنوان یک ابزار برای تنظیم توازن بین درآمدها و هزینه‌ها و همچنین توزیع عادلانه‌تر ثروت در جامعه عمل کند. روش‌هایی که ممکن است در این زمینه استفاده شود عبارت‌اند از: مالیات مستقیم بر درآمد، مالیات بر مالکیت و مالیات بر معاملات مالی (Godwin, 2022).

در دو دهه گذشته استفاده از سامانه مؤدیان و پایانه‌های فروشگاهی نقش مهمی در عدالت مالیاتی، کاهش فرار مالیاتی و شفافیت در جهان ایفا نموده است. در این سامانه مؤدیان می‌توانند عملیات فروش و مالیات‌های خود را به‌صورت دقیق و شفاف ثبت پیگیری کنند (Al-Rahamneh & et al., 2023).

براون و اندرسون^۱ (۲۰۲۳)، در مقاله خود به چالش‌های قانونی و مقرراتی مربوط به اجرای قانون سامانه مؤدیان و پایانه‌های فروشگاهی می‌پردازند. آنها در مقاله خود مشکلاتی همچون عدم شفافیت در قوانین، پیچیدگی‌های مقرراتی، کمبود زیرساخت‌های فناوری و مقاومت برخی از ذی‌نفعان در پذیرش این سیستم را نام برده‌اند و تأکید می‌کنند که اصلاح قوانین، آموزش کاربران و تقویت زیرساخت‌ها برای اجرای موفق این قانون ضروری است و با برنامه‌ریزی مناسب می‌توان از مزایای افزایش شفافیت مالیاتی و کاهش فرار مالیاتی در لوای این قانون بهره‌مند شد.

کلانتری و همکاران (۱۳۹۲)، در پژوهشی طرح تحول نظام مالیاتی را تجزیه و تحلیل کردند. آن‌ها بیان می‌کنند که طرح تحول نظام مالیاتی کشور در قالب مراحل و پروژه‌های مختلفی طراحی و در حال تکمیل می‌باشد به‌گونه‌ای که تمام پروژه‌های مرحله اول به‌جز نرم‌افزار سیستم یکپارچه مالیاتی اجرا شده است. همچنین از مهم‌ترین رویکردهای طرح تحول نظام مالیاتی را شامل به‌روزرسانی دستگاه مالیاتی، افزایش تمکین مالیاتی، جهت‌گیری به‌سمت مالیات بر جمع درآمد، ساده‌سازی، ارتقا جایگاه مالیات به‌عنوان ابزاری جهت مقابله با سوداگری و سفته‌بازی و همچنین توسعه سیستم اطلاعات مالیاتی و افزایش شفافیت عنوان می‌کنند.

جنتی و میرمحمدی (۱۳۹۵)، عنوان می‌کنند که یکی از محورهای اصلاح مالیاتی، اصلاح دستگاه وصول مالیات می‌باشد. این اصلاحات شامل طیف وسیعی از اقدامات لازم در جهت بهبود فرایندهای اجرایی مالیات می‌باشد. درنهایت نوسازی فرایندهای مالیاتی یکی از جنبه‌های اصلاح دستگاه مالیاتی است. در این زمینه

1. Brown, T. & Anderson

بسیاری از کشورها به سمت به کارگیری فناوری اطلاعات و ارائه خدمات برخط به مؤدیان و تسهیل در امر پرداخت مالیات روی آورده‌اند. هرچند ممکن است خودسازی فرایندهای مالیاتی با مخالفت‌های درونی و بیرونی همراه باشد و حتی نتیجه چندی در ابتدای راه نداشته باشد، در این راستا لازم است تکالیف مؤدیان به حداقل ممکن کاهش یابد تا شاهد همکاری بیشتر مؤدیان باشیم.

قاسمی و همکاران (۱۳۹۵)، در پژوهشی عوامل مؤثر بر رضایت مؤدیان مالیاتی از سیستم مالیات الکترونیکی را بررسی نمودند. آن‌ها بیان می‌کنند که در سیستم مالیات الکترونیکی مؤدیان باید توانایی انجام کلیه امور مربوط به خود در هر زمان و مکانی را با بهترین کیفیت داشته باشند. سازمان امور مالیاتی نیز با فراهم‌سازی رضایت مؤدیان اعتماد اجتماعی مؤدیان مالیاتی و مشارکت بهتر آنان در این زمینه را کسب می‌کند که این امر جز با بهبود تمام ابعاد کیفیت خدمات الکترونیک مانند کیفیت سیستم، کیفیت خدمات و کیفیت اطلاعات محقق نمی‌شود.

لگزیان و همکاران (۱۳۹۷)، به بررسی عوامل مؤثر بر پذیرش سامانه‌های عملیات الکترونیکی مالیاتی پرداختند. نتایج آن‌ها نشان می‌دهد که مؤدیان باور دارند که استفاده از سامانه‌های عملیات الکترونیکی مالیاتی او را در رسیدن به نتیجه، پاداش و ارتباطات یاری رسانده و باعث افزایش بهره‌وری وی و عدم صرف وقت و هزینه‌های بسیار می‌شود.

قراقیه و همکاران (۱۳۹۷)، چالش‌های استرداد مالیات در نظام مالیات بر ارزش افزوده را بررسی نمودند. در این پژوهش ضمن بیان چالش‌ها راهکارهایی نیز ارائه شد. آن‌ها بیان می‌کنند که سازمان امور مالیاتی کشور جهت کنترل معاملات مؤدیان، برنامه‌ای طراحی و اجرا نماید، سپس کلیه مؤدیان و فعالان اقتصادی را موظف به صدور فاکتور فروش با برنامه مذکور که به سازمان امور مالیاتی متصل می‌شود نماید. برای اجرای آن نیز ضمانت اجرایی قوی پیش‌بینی نماید.

توکل و حبیبی (۱۴۰۱)، در پژوهشی به واکاوی کنشگران نسبت به فناوری اطلاعات در نظام مالیاتی ایران پرداختند. آن‌ها بیان می‌کنند که سیاست‌گذاران نظام مالیاتی، استقرار نرم‌افزار یکپارچه مالیاتی و بانک‌های اطلاعاتی مرتبط با آن را راهکاری برای پاسخگویی به تمام خواسته‌های ذی‌نفعان این نظام می‌دانند که منجر به تحقق اهدافی همچون مبارزه با پولشویی، فرار مالیاتی، فساد اداری و همچنین گسترش عدالت مالیاتی و شفافیت اقتصادی خواهد شد. علاوه‌براین انتظار تمامی مؤدیان تغییر در رسیدگی مالیاتی از روش سنتی به روش هوشمند مبتنی بر فناوری

اطلاعات است. در این صورت برآوردهای سلیقه‌ای و شخصی مأموران مالیاتی از فرایند تشخیص مالیات حذف خواهد شد.

موحدی بکنظر و همکاران (۱۴۰۲)، در پژوهش خود مهم‌ترین عوامل مؤثر بر تمکین داوطلبانه صاحبان مشاغل در اجرای قانون پایانه‌های فروشگاه‌های و سامانه مودیان را این‌چنین ذکر می‌کنند: آگاهی از قوانین و مقررات مربوط به پایانه‌های فروشگاه‌های و سامانه مودیان، احساس مودیان نسبت به رعایت انصاف و عدالت مالیاتی. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که چنانچه آموزش مناسب به مودیان داده شود و امکانات مورد نیاز جهت صدور صورتحساب الکترونیکی در اختیار آن‌ها قرار گیرد، بیش از ۸۰ درصد تمکین برای اجرای قانون پایانه‌های فروشگاه‌های و سامانه مودیان از سوی صاحبان مشاغل تحقق خواهد یافت.

هادلوند (۱۴۰۲)، در تحلیل قانون پایانه‌های فروشگاه‌های و سامانه مودیان به الزام هوشمندسازی نظام مالیاتی تأکید می‌کند و ضمن بیان پیامدهای نامطلوب نظام مالیاتی سنتی بیان می‌کند که نبود شفافیت مالی مطلوب و همچنین افزایش قابل توجه فرارهای مالیاتی از جمله چالش‌های قابل بررسی نظام مالی و اقتصادی در کشور می‌باشد که در نتیجه آن نابرابری‌ها در اخذ مالیات مودیان مالیاتی و نارضایتی‌های ایشان افزایش می‌یابد؛ بنابراین یکی از راهکارهای اصلی در کاهش این نابرابری‌ها و برقراری عدالت در نظام مالیاتی کشور حرکت به سمت هوشمندسازی نظام مالیاتی و اقتصادی است.

۱-۲. ماتریس SWOT

SWOT حروف مختصر شده چهار کلمه انگلیسی Strength (نقاط قوت)، Weakness (نقاط ضعف)، Opportunity (فرصت) و Threats (تهدید) می‌باشد. این ماتریس ابزار مهمی برای تصمیم‌گیری است و معمولاً محیط داخلی و خارجی را تجزیه و تحلیل می‌کند. پس از شناسایی این عوامل، نقاط قوت توسعه می‌یابد، نقاط ضعف از بین می‌رود، از فرصت‌ها استفاده و با تهدیدات مقابله می‌شود. مهم‌ترین ویژگی این ماتریس این است که بدون استفاده از تحلیل‌های کمی و محاسبات ریاضی به تحلیل داده‌ها و تبیین راهبرد می‌پردازد، درحالی‌که سایر روش‌ها نیاز به اطلاعات کمی و آمار و فرمول‌های ریاضی دارند.

روش SWOT یک ابزار برنامه‌ریزی راهبردی و چهارچوب مفهومی برای تحلیل

سیستمی شناخته می‌شود.^۱ برنامه‌ریزی راهبردی فرایندی نظاممند است که شامل بررسی‌های محیطی داخلی و خارجی، تدوین راهبرد، ارزیابی و کنترل آن می‌باشد.^۲

۲-۲. راهبردهای مطرح در ماتریس SWOT

در این ماتریس چهار راهبرد مطرح می‌گردد که عبارت‌اند از:

- ۱- راهبردهای استفاده حداکثری از فرصت‌های خارجی با به‌کارگیری نقاط قوت - SO؛ در این حالت سازمان سعی می‌کند از طریق به‌کارگیری نقاط قوت از فرصت‌ها استفاده کند.
- ۲- راهبردهای استفاده از نقاط قوت برای جلوگیری از تهدیدها - ST؛ در این راهبرد سعی می‌شود با استفاده از نقاط قوت، تهدیدها کاهش یابند یا حذف شوند.
- ۳- راهبردهای استفاده از مزیت‌های موجود در فرصت‌ها برای کاهش نقاط ضعف - WO؛ سازمان سعی می‌کند با بهره‌برداری به‌موقع از فرصت‌ها نقاط ضعف خود را کاهش دهد.
- ۴- راهبردهای لازم برای به حداقل رساندن تهدیدات خارجی و نقاط ضعف داخلی - WT؛ در این راهبردها سازمان معمولاً از حالت تدافعی استفاده می‌کند و هدف کاهش نقاط ضعف داخلی و پرهیز از تهدیدات خارجی است.

۲-۳. ماتریس SWOT

مدل تحلیل راهبردی SWOT یک روش برنامه‌ریزی راهبردی است که سودمندی آن از دهه ۱۹۸۰ میلادی بیان گردیده است. ماتریس SWOT یکی از ابزارهای راهبردی برای تطابق نقاط قوت و ضعف درون‌سیستمی با فرصت‌ها و تهدیدهای برون‌سیستمی است.

طبق این مدل، یک راهبرد مناسب نقاط قوت و فرصت‌ها را به حداکثر و نقاط ضعف و تهدیدات را به حداقل ممکن می‌رساند.^۳

به عبارتی، ماتریس SWOT برای ارزیابی موقعیت جدید سازمان، یا طرح یا قانون جدید مورد استفاده قرار می‌گیرد که باعث توسعه برنامه‌ریزی راهبردی آن هدف گردد؛ بدین صورت که عوامل داخلی و خارجی و همچنین ظرفیت فعلی و آینده را ارزیابی می‌کند.

1. Noori & et al.

2. Mosallae

3. Harrison and Caron

از آنجایی که اجرای قانون پایه‌های فروشگاهی و سامانه مودیان یک قانون بدون پشتوانه اجرایی قبلی است و در هاله‌ای از ابهامات از سوی قانون‌گذاران و مالیات‌دهندگان قرار داد؛ بنابراین باید در جهت افزایش احتمال موفقیت و اجرای کامل تر آن تلاش نمود. از این رو ماتریس SWOT کمک می‌کند تا با در نظر گرفتن تهدیدهای خارجی، از نقاط قوت داخلی برای استفاده حداکثری از فرصت‌ها بهره برد و در نهایت، تصمیم‌گیری‌های آگاهانه‌تری در اجرای صحیح‌تر این قانون داشت.

۳. روش‌شناسی پژوهش

۳-۱. روش پژوهش

این پژوهش از منظر طبقه‌بندی بر اساس هدف، از نوع پژوهش‌های کاربردی است و از نظر روش، یک پژوهش پیمایشی توصیفی می‌باشد. ابزار جمع‌آوری اطلاعات آن مصاحبه می‌باشد. نوآوری این مطالعه نسبت به مطالعات قبلی این است که مطالعات قبلی بیشتر بر اساس تجربیات کشورهای دیگر بوده و یا مزایا و چالش‌های اجرای قانون مورد بررسی قرار گرفته است. در حالی که این مطالعه به کلیه ابعاد مربوط به اجرای خود قانون پرداخته است و به قانون‌گذار و مجری کمک می‌کند با شناسایی و تقویت عوامل قوت و فرصت و تضعیف و رفع تهدیدها و ضعف‌ها، باعث اجرای بهتر و دقیق‌تر قانون و بهبود و تصریح روند رسیدن به هدف غایی این قانون گردد. همچنین به مودیان مالیاتی نیز کمک می‌کند که راحت‌تر تبعات خوب اجرای این قانون را درک و شناسایی کنند و در اجرای هرچه بهتر این قانون با مجریان همگام شوند.

۳-۱-۱. جامعه و نمونه پژوهش

جامعه آماری این پژوهش شامل دو گروه می‌باشند:

گروه اول: تصمیم‌گیرندگان داخلی سازمان امور مالیاتی شامل کارشناسان مرکز تنظیم مقررات پایه فروشگاهی و سامانه مودیان.

گروه دوم: تصمیم‌گیرندگان خارج از سازمان و اجراکننده قانون شامل مدیران مالی و مشاوران مالیاتی شرکت‌های مطرح در صنایع مختلف و بزرگ کشور مانند: استارت‌آپ‌ها، خرده‌فروشی‌ها، صنایع حمل‌ونقل، واسطه‌گری، تولیدکنندگان.

نمونه آماری این پژوهش دارای مشخصات زیر می‌باشند:

۱- مشاوران مالیاتی و مدیران مالی شرکت‌ها که دارای حداقل ۱۰ سال سابقه در حوزه مالی، مالیاتی و حسابداری هستند.

۲- همچنین دارای حداقل مدرک کارشناسی ارشد در رشته‌های مالی، مالیاتی و حسابداری می‌باشند.

در این پژوهش، ابتدا از طریق مصاحبه با ۱۴ نفر از مدیران مالی شرکت‌های مطرح در صنایع مختلف و همچنین مشاوران مالیاتی و همچنین کارشناسان مرکز تنظیم مقررات که به صورت نمونه‌گیری گلوله برفی انتخاب شدند. مؤلفه‌های نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدات قانون پایانه‌های فروشگاهی و سامانه مؤدیان شناسایی شدند. در این روش نمونه‌گیری، ابتدا چند نفر که دارای مشخصات مورد نظر بودند انتخاب کرده و بعد از مصاحبه با آن‌ها تقاضا شد که اگر افراد دیگری را می‌شناسند که دارای همان مشخصات هستند جهت مصاحبه معرفی نمایند. از آنجایی که مراحل اجرای این قانون طی فراخوان‌های مختلفی انجام می‌شود و هنوز در مراحل ابتدایی اجرا می‌باشد و در این برهه زمانی انجام پژوهش به دلایل مختلفی که در ادامه به عنوان نقاط ضعف این قانون بیان خواهد شد، خبرگان مورد نظر اطلاعات وسیعی در مورد موضوع نداشتند و در طی مصاحبه با تعداد ۱۴ نفر از خبرگان به اجماع نظری رسیدیم. سپس این مؤلفه‌ها توسط خبرگان نمره و وزن دهی شدند و در نهایت راهبردهای مناسب پیشنهاد شده‌اند.

۳-۱-۲. قلمرو پژوهش

الف) قلمرو زمانی: بازه زمانی انجام پژوهش بازه یک‌ساله ۱۴۰۲ می‌باشد.
ب) قلمرو مکانی: قلمرو مکانی انجام پژوهش سازمان مرکز تنظیم مقررات پایانه فروشگاهی و سامانه مؤدیان و شرکت‌های ذکر شده می‌باشد.
پ) قلمرو موضوعی: این پژوهش با هدف، تحلیل قانون پایانه‌های فروشگاهی و سامانه مؤدیان با استفاده از ماتریس SWOT و ارائه راهبردهای لازم با در نظر گرفتن نقاط ضعف و قوت (داخلی) و فرصت‌ها و تهدیدها (خارجی) صورت پذیرفت.

۳-۱-۳. فرضیه‌ها / پرسش‌های پژوهش

پرسش‌های این پژوهش عبارت‌اند از:

- ۱- نقاط قوت و ضعف قانون پایانه‌های فروشگاهی و سامانه مؤدیان چیست؟
- ۲- فرصت‌ها و تهدیدهای ارتقا این قانون کدام‌اند؟
- ۳- مدل SWOT و راهبردهای لازم برای ارتقا این قانون کدام‌اند؟

۳-۱-۴. ابزار گردآوری داده‌ها

در این پژوهش برای جمع‌آوری اطلاعات در مورد ادبیات موضوع و پیشینه پژوهش از روش کتابخانه‌ای استفاده شد و اطلاعات مورد نیاز از طریق جستجو در پایگاه‌های اینترنتی و مجلات به‌دست آمد. همچنین برای جمع‌آوری اطلاعات لازم در مورد پرسش‌های پژوهش از روش میدانی استفاده شد و با انجام مصاحبه با خبرگان، داده‌ها گردآوری شدند.

۳-۱-۵. اجرای روش SWOT

برای تشکیل ماتریس نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدات هشت مرحله به‌صورت زیر انجام شد:

- ۱- فهرستی از نقاط قوت موجود در محیط داخلی سازمان؛
- ۲- فهرستی از نقاط ضعف موجود در محیط داخل سازمان؛
- ۳- فهرستی از فرصت‌های موجود در محیط خارجی سازمان؛
- ۴- فهرستی از تهدیدهای موجود در محیط خارجی سازمان؛
- ۵- نقاط قوت داخلی و فرصت‌های خارجی را با یکدیگر مقایسه و نتیجه آن در گروه مربوط، راهبرد SO؛
- ۶- نقاط ضعف داخلی و فرصت‌های موجود در محیط خارجی با یکدیگر مقایسه و نتیجه در گروه مربوطه، راهبردهای WO؛
- ۷- نقاط قوت داخلی با تهدیدات خارجی مقایسه و نتیجه در گروه مربوط، راهبرد ST؛
- ۸- نقاط ضعف داخلی با تهدیدات خارجی مقایسه و نتیجه در گروه مربوط به، راهبرد WT (Fred, 2007, p. 116).

۴. یافته‌ها و تحلیل آن‌ها

با استفاده از مصاحبه‌های انجام شده مؤلفه‌هایی از نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدها استخراج گردید که در جدول زیر ارائه می‌شوند.

جدول (۱): ماتریس SWOT

عوامل داخلی
نقاط قوت
۱- جلوگیری از فرار مالیاتی، پول شویی و مبارزه با قاچاق کالا و احتکار و حمایت از تولید داخلی؛ ۲- افزایش درآمدهای مالیاتی و شفافیت در معاملات؛ ۳- هوشمندسازی و یکپارچه سازی مالیاتی؛ ۴- مطابقت مالیات پرداختی مؤدیان با میزان درآمد آن‌ها؛ ۵- افزایش رفاه اجتماعی در سایه افزایش درآمدهای مالیاتی؛ ۶- شناسایی مؤدیان پنهان و جدید؛ ۷- مقبولیت اعتبار ارزش افزوده به صورت خودکار؛ ۸- عدم نیاز به نگهداری دفاتر و مدارک جهت رسیدگی؛ ۹- همزمانی فعالیت شرکت‌ها با رسیدگی؛ ۱۰- برقراری عدالت مالیاتی و جلوگیری از رفتار سلیقه‌ای ممیزان و حذف تبعیض در اخذ مالیات؛ ۱۱- کاهش روابط غیراخلاقی مؤدیان با ممیزان؛ ۱۲- تکریم مؤدیان و افزایش رضایت؛ ۱۳- کاهش معاملات با شرکت‌های جز بلک لیست؛ ۱۴- حذف بازار سیاه اقتصاد سایه؛ ۱۵- جلوگیری از گران فروشی و مدیریت نظام توزیع کالا؛ ۱۶- جداسازی حساب‌های تجاری و غیرتجاری و دریافت مالیات متناسب با آن؛ ۱۷- افزایش نظارت بر فعالیت اقتصادی مؤدیان؛ ۱۸- کاهش پرونده‌های ارجاعی به هیئت‌های حل اختلاف مالیاتی؛ ۱۹- حذف روش اعمال ضرایب اینتا کد بر فعالیت مؤدیان؛ ۲۰- کاهش هزینه‌های وصول برای دولت.
نقاط ضعف
۱- زمان‌بندی ناکافی در اجرا قانون؛ ۲- عدم تشکیل جلسات با شرکت‌ها به صورت هدفمند و نتیجه‌گرا؛ ۳- عدم تخصیص بودجه کافی برای اجرا؛ ۴- عدم ارسال فراخوان‌های شفاف برای اجرا؛ ۵- پیچیدگی اجرا در مدت زمان محدود پیش‌بینی شده و اخلاص در عملیات جاری شرکت؛

- ۶- عدم آموزش کافی در ارسال صورتحساب به مؤدیان؛
- ۷- عدم کفایت و عدم آگاهی کارمندان تنظیم مقررات جهت پاسخگویی به مشکلات؛
- ۸- تهدید شرکت‌ها به اعمال جرایم بدون توجیه مناسب مؤدیان؛
- ۹- عدم آگاهی و کفایت شرکت‌های معتمد؛
- ۱۰- عدم ارسال بخشنامه و وجود تناقض در برخی موارد ارسال صورتحساب؛
- ۱۱- عدم تعریف صورتحساب‌های متناسب با فعالیت و ویژگی‌های شرکت‌ها؛
- ۱۲- بروز مشکل در عملیات برخی شرکت‌ها به دلیل تأخیر در فراخوان‌ها؛
- ۱۳- عدم ایجاد نرم‌افزار مانند ارزش افزوده با وجود زیرساخت لازم؛
- ۱۴- عدم کفایت شناسه عمومی کالا و نبود شناسه‌های اختصاصی؛
- ۱۵- اجرایی شدن بدون ایجاد دوره‌گذار؛
- ۱۶- أخذ مالیات مضاعف از برخی شرکت‌ها مانند پیمانکاری به دلیل مغایرت درآمد؛
- ۱۷- عدم توجه و نیازسنجی اصناف مختلف و ویژگی‌های آن‌ها؛
- ۱۸- امنیت پایین سامانه در صورت افزایش دسترسی به کارپوشه مودی (در دسترس بودن اطلاعات و امکان تغییر آن‌ها در صورت وجود کاربر فرعی)؛
- ۱۹- مغایرت بین قوانین در هنگام اجرا؛
- ۲۰- عدم تعریف متولی درست برای قانون؛
- ۲۱- ایجاد مانع در اجرا به دلیل قوانین بالادستی قبلی؛
- ۲۲- عدم وجود منابع لازم برای اجرا قانون؛
- ۲۳- عدم وجود اهرم فشار برای ارگان‌های بزرگ؛
- ۲۴- رفع مشکلات سامانه در هنگام اجرا؛
- ۲۵- عدم توجه کافی به تورم در ماده ۶؛
- ۲۶- عدم وجود هماهنگی بین شناسه کالا جهانی و شناسه ایران کد؛
- ۲۷- عدم وجود امکان جستجو بین صورتحساب‌ها در کارپوشه مودی جهت کنترل؛
- ۲۸- عدم امکان کنترل ورودی و خروجی کالا توسط انباردار در صورت تأیید به دلیل تفاوت شناسه کالا؛
- ۲۹- بازه زمانی محدود برای ارسال صورتحساب در شرکت با حجم زیاد فاکتور مانند خرده‌فروشی؛
- ۳۰- عدم تشکیل جلسات به صورت کارگروه تخصصی با اصناف شاخص در زمان مناسب؛
- ۳۱- تعریف فرایند پیچیده اجرا؛
- ۳۲- عدم رصد معاملات تهاثری و نداشتن رد پولی؛
- ۳۳- ضعف‌های تکنیکال، فنی و تحقیقاتی؛

- ۳۴- سطحی‌نگری در بستر سامانه و فقدان امکانات ابتدایی مازول‌های خرید و فروش سیستم حسابداری؛
- ۳۵- وجود تناقض با استانداردهای حسابداری؛
- ۳۶- عدم توجه به مشکلات مؤدیان و نیازهایشان تا ارسال صورتحساب؛
- ۳۷- عدم اجرا صحیح و به‌تبع عدم تحقق اهداف قانون؛
- ۳۸- عدم وجود هماهنگی با سایر سامانه‌ها مانند سامانه جامع تجارت، سامانه گمرکی، پایانه حمل‌ونقل و سایر سامانه‌های فعال؛
- ۳۹- عدم طراحی سکوی ثابت و راه ارتباطی برای گزارش‌دهی مشکلات سامانه؛
- ۴۰- عدم وجود خروجی اکسل در سامانه با جزئیات کامل؛
- ۴۱- عدم تمکین شرکت‌های دولتی وابسته به سپاه؛
- ۴۲- عدم توجه به جزئیات در متن قانون به‌عنوان پروژه ملی؛
- ۴۳- عدم شناسایی اشخاص حقیقی یا حقوقی با فرار مالیاتی زیاد؛
- ۴۴- محدودبودن سقف معاملات در شرکت با حجم فروش بالا و جلوگیری از فروش آن‌ها تا زمان تسویه ارزش افزوده و اخلاف در فرایند فروش.
- منبع: (یافته‌های محققان)

جدول (۲): ماتریس SWOT

عوامل خارجی
فرصت
۱- گذار از مرحله سنتی به‌سمت به‌روزرودن و استفاده از فناوری اطلاعات؛ ۲- تنقیه قوانین برای تطابق بیشتر قوانین مالیاتی و یکپارچه‌سازی؛ ۳- سامان‌دهی دستگاه‌های کارت خوان ماده ۱۱؛ ۴- افزودن مازول توسط شرکت‌های برنامه‌نویس جهت ارسال صورتحساب الکترونیکی؛ ۵- آخذ مجوز شرکت‌های معتمد برای ارائه خدمات مالی و ایجاد بازار کار در حوزه مالی، حسابداری و برنامه‌نویسی؛ ۶- افزایش درآمدهای اقتصادی دولت و عدم تکیه بر درآمدهای نفتی.
تهدید
۱- عدم جلوگیری از فعالیت شرکت‌های صوری به‌دلیل متصل نشدن با بانک‌ها؛ ۲- هماهنگی بیشتر مؤدیان با یکدیگر جهت صدور صورتحساب در زمان مشخص؛ ۳- افزایش هزینه تکالیف مالیاتی؛ ۴- تهدید برای برخی شرکت‌ها در صورت افزایش شفافیت؛

- ۵- زمان بر بودن تصویب و امضا لایحه‌ها توسط ارگان‌های بزرگ؛
- ۶- وجود پیامدهای اجتماعی، سیاسی، امنیتی و اقتصادی و قبول مسئولیت برخی پیامدها توسط ارگان‌های دیگر غیر از سازمان؛
- ۷- عدم تعیین تکلیف طرح‌های CJT و PIT؛
- ۸- عدم پذیرش توسط جامعه برای اجرا؛
- ۹- عدم پاسخگویی وزارتخانه‌ها و ارگان‌های مهم به درخواست شرکت‌ها و سازمان‌ها؛
- ۱۰- عدم وجود هماهنگی بین ارگان‌های مهم و عدم انجام وظایف توسط آن‌ها؛
- ۱۱- تغییر برخی قوانین دیگر؛
- ۱۲- عدم امکان ادامه فعالیت به دلیل جرایم سنگین؛
- ۱۳- متحمل شدن بار تورمی در جامعه به دلیل اجرا قانون جدید و افزایش قیمت‌ها؛
- ۱۴- تحمیل بار اضافی مالیاتی به مؤدیان؛
- ۱۵- عدم همکاری بانک در اعلام اطلاعات کارت بانکی مصرف‌کننده نهایی برای استفاده از مشوق‌ها؛
- ۱۶- چالش‌های بیشتر اشخاص حقیقی به دلیل عدم وجود زیرساخت مانند اشخاص حقوقی؛
- ۱۷- سیستم مبتنی بر حسابداری سنتی توسط صاحبان مشاغل؛
- ۱۸- امکان حملات سایبری و هک کردن اطلاعات مهم مؤدیان؛
- ۱۹- فشار بیش از حد به شرکت‌های شفاف و تعطیلی تدریجی آن‌ها به دلیل قیمت‌های دستوری و مالیات‌های نا متعارف و همچنین جرایم سنگین و تعدیل نیروهای فعال و بحرانی شدن جامعه، افزایش فقر و فساد و بیکاری.

منبع: (یافته‌های محققان)

جدول (۳): ماتریس راهبردهای SWOT

راهبردهای تهاجمی (SO)
۱- حرکت به سمت استفاده از پیشران‌های تحول و فناوریانه به منظور افزایش وصول؛ ۲- مالیات همزمان با کاهش هزینه‌ها منجر به دستیابی اهداف و مأموریت سازمان امور مالیاتی؛ ۳- سامان‌دهی دستگاه‌های کارت خوان ماده ۱۱ برای جلوگیری از فرار مالیاتی؛ ۴- افزایش درآمدهای مالیاتی و عدم تکیه بر درآمدهای نفتی و در نتیجه افزایش رفاه اجتماعی.
راهبردهای محافظه کارانه (WO)
۱- اعطای مجوز به شرکت‌های معتمد برای فعالیت و ارائه آموزش‌های لازم و بیشتر به

مؤدیان در خصوص ارسال صورتحساب و همچنین وجود شرکت‌های معتمد کافی از طریق تنقیه قوانین مغایرت بین قوانین مختلف در هنگام اجرا کاهش می‌یابد.

۲- افزودن امکانات مورد نیاز مؤدیان مانند اکسل با جزئیات با استفاده از فناوری اطلاعات؛

۳- با توجه به سامان‌دهی دستگاه‌های کارت خوان و شناسایی مؤدیان پنهان اعمال جرایم مالیاتی مؤدیان کمتر شود تا مؤدیان با دغدغه کمتری قانون را اجرا نمایند؛

۴- استفاده از مهارت برنامه نویسان و شرکت‌های برنامه‌نویسی برای ایجاد یک نرم‌افزار مانند ارزش افزوده.

راهبردهای رقابتی (ST)

۱- فراخوان برای اجرای قانون توسط تمام ارگان‌ها به‌صورت همزمان برای جلوگیری از عدم وجود هماهنگی و عدم انجام وظایف توسط آن‌ها؛

۲- از طریق شناسایی مؤدیان پنهان و جدید زیرساخت لازم برای مؤدیانی که امکان اتصال کمتری به سامانه دارند (اشخاص حقیقی) فراهم شود؛

۳- مطابقت مالیات پرداختی با درآمدهای مؤدیان باعث کاهش هزینه تکالیف مالیاتی می‌شود به‌منظور جلوگیری از پرداخت مالیات ناعادلانه؛

۴- جلوگیری از گران‌فروشی و مدیریت توزیع عادلانه کالا باعث ترغیب و پذیرش قانون توسط جامعه می‌شود.

راهبردهای تدافعی (WT)

۱- تشکیل جلسات با اصناف مختلف و ارائه راهکار به آنان برای جلوگیری از هزینه‌های اضافی برای شرکت‌ها و بخشش جرایم همچنین توجه به نیازهای مؤدیان؛

۲- قبول مسئولیت برخی ارگان‌ها و همکاری با سازمان جهت تحقق اهداف قانون در سطح ملی و همچنین تمکین شرکت‌های دولتی؛

۴- توجه کافی به مبحث تورم و افزایش قیمت‌ها در تعیین حد نصاب ماده ۶ و همزمان جلوگیری از افزایش قیمت‌ها در نتیجه اجرا.

منبع: (یافته‌های محققان)

علاوه بر موارد ذکر شده در جداول فوق، اکثر شرکت‌ها در زمینه ارسال صورتحساب الکترونیکی در قالب سامانه مؤدیان با چالش‌های بسیاری نیز مواجه بوده‌اند که به آن‌ها اشاره می‌شود:

- چالش‌های صدور صورتحساب و ارسال آن

- ۱- عدم وجود استاندارد ثابت برای ارسال صورتحساب؛
- ۲- زمان‌بر بودن تأیید صورتحساب‌ها و افزایش هزینه شرکت‌ها برای استخدام؛

- ۳- ابهام در شرکت‌های واسط بابت صدور صورتحساب مانند شرکت هواپیمایی در صورت فروش به شرکت واسطه؛
- ۴- افزایش تکالیف مؤدیان به دلیل صدور صورتحساب الکترونیکی و معاملات فصلی؛
- ۵- تأخیر نرم‌افزارهای حسابداری برای به‌روزرسانی؛
- ۶- صدور صورتحساب صادرات به دلیل عدم وجود زیرساخت؛
- ۷- صدور فاکتور دریافت مطالبات یا پرداخت بدهی در صورت فروش / خرید نسیه و ارجاع به فاکتور اصلی که نیازمند دیتایی وسیع است؛
- ۸- صدور صورتحساب‌های عمومی مانند فروش دارایی یا تبلیغات و زمان بر بودن آن‌ها؛
- ۹- عدم دریافت فاکتور فروش شرکت‌ها در حجم بالا به دلیل عدم وجود زیرساخت؛
- ۱۰- عدم پذیرش صورتحساب منفی یا اصلاحی؛
- ۱۱- عدم وجود جدول زمانی وصول مطالبات در سامانه در صورت خرید / فروش نسیه؛
- ۱۲- عدم اطمینان کافی به شرکت‌های معتمد به دلیل اهمیت بالای اطلاعات؛
- ۱۳- دسترسی شرکت‌های معتمد به اطلاعات محرمانه شرکت‌ها؛
- ۱۴- عدم امکان اصلاح صورتحسابی که تأیید سیستمی شده است و در کارپوشه مودی وجود ندارد؛
- ۱۵- پرداخت هزینه بالای پشتیبانی به شرکت‌های معتمد صرف‌نظر از نوع فاکتور اصلاحی/ابطالی؛
- ۱۶- کند بودن سامانه در هنگام ارسال صورتحساب؛
- ۱۷- کنترل فاکتورهای دستی از نظر تعدادی و ریالی و همچنین کنترل سیستمی آنها که نیازمند تیمی تمام وقت است؛
- ۱۸- عدم توجه به معاملاتی که با اشخاص و یا شرکت‌هایی انجام می‌شود که طرف مقابل عضو سامانه نیست.

- چالش‌های مربوط به کالا

- ۱- عدم تعریف شناسه کالا متناسب با کالاهای قابل فروش در شرکت‌ها؛
- ۲- پذیرش شناسه کالا در فاکتور صرف‌نظر از تعداد ارقام استاندارد شناسه کالا؛
- ۳- هزینه بالای دریافت شناسه کالا برای شرکت‌ها؛
- ۴- استفاده از شناسه کالا / خدمت غیرمرتبط با کالاها و خدمات و یا استفاده مشترک از یک شناسه برای چندکالا به دلیل عدم وجود شناسه کافی؛
- ۵- عدم هماهنگی در استفاده از شناسه‌های کالا قدیم و جدید توسط شرکت‌ها؛
- ۶- عدم تعریف شناسه خدمات به میزان کافی برای شرکت‌های خدماتی؛

۷- وجود ابهام در شناسه کالا و تفکیک نکردن کالاها و عدم صدور شناسه اختصاصی که در نهایت در ارزش افزوده نیز دچار مشکل می‌شوند.

پیشنهادهای

در راستای انجام مصاحبه با خبرگان، به دلیل اینکه خبرگان پژوهش حاضر را مشاوران مالیاتی و مدیران مالی شرکت‌ها تشکیل می‌دهند که در بطن اجرای این قانون هستند و به خوبی می‌توانند موانع و مشکلات موجود در سامانه مؤدیان و صدور و ارسال صورتحساب الکترونیکی را بیان کنند جهت رفع موانع، چالش‌ها و نقاط ضعف در اجرای قانون پایانه‌های فروشگاهی و سامانه مؤدیان پیشنهادهای مطرح گردیده است که به آن‌ها اشاره می‌شود. به امید اینکه مورد توجه سازمان امور مالیاتی و متولیان اجرای این قانون قرار گرفته و در راستای رفع مشکلات بسیار مؤدیان در اجرا مفید واقع شود.

- ۱- تشکیل گروهی باسواد و خبره در حوزه قانون پایانه فروشگاهی و سامانه مؤدیان و تنظیم مقررات؛
- ۲- تشکیل کارگروهی با نماینده شرکت‌ها برای به نتیجه رسیدن مشکلات و چالش‌های شرکت‌ها؛
- ۳- تشکیل یک کارگروه به نمایندگی اصناف مختلف برای مطلع‌بودن از مشکلات و چالش‌های مشاغل فراخوان شده؛
- ۴- حذف جرایم در دوره‌گذار جهت همکاری بی‌دغدغه مؤدیان و ابلاغ بخشنامه مشخص؛
- ۵- در خصوص حد نصاب ۱۰ درصد فروش که جریمه شرکت‌ها می‌باشد، دقیقاً مشخص شود ۱۰ درصد مبلغ فروش می‌باشد یا سود؛
- ۶- غیرمشمول شدن برخی اشخاص و شرکت‌ها به دلیل عدم توانایی لازم مانند قانون ارزش افزوده؛
- ۷- تصویب طرح‌ها و لایحه‌ها در مجلس شورای اسلامی با سرعت بالاتر؛
- ۸- افزایش تعداد کارکنان مرکز تنظیم مقررات و آموزش بهتر به آن‌ها در جهت پاسخگویی بهتر به مؤدیان؛
- ۹- به‌روزشدن زیرساخت‌ها و سرورهای سازمان برای دریافت حجم بالای اطلاعات شرکت‌ها؛
- ۱۰- آموزش به مؤدیان در سطح گسترده؛
- ۱۱- تسهیل فرایند اجرا برای مؤدیان؛

- ۱۲- توسعه سامانه مؤدیان و حرکت به سمت تبدیل این سامانه به یک نرم‌افزار مالی در بستر اینترنت؛
- ۱۳- تشکیل گروه پشتیبانی جهت پاسخگویی به ابهامات و پرسش‌های مؤدیان در خصوص کارپوشه؛
- ۱۴- ایجاد امکان مطابقت اطلاعات موجود در سامانه مؤدیان و نرم‌افزار حسابداری (ایجاد امکان جستجو صورتحساب‌ها و گزارش‌دهی با جزئیات)؛
- ۱۵- تشکیل نمونه‌ای از اصناف مختلف و تشکیل جلسه با آن‌ها برای بررسی نیازها و خواسته‌هایشان و توجه به نیازها، ویژگی‌ها و مشخصات اصناف مختلف در صدور صورتحساب‌ها؛
- ۱۶- ایجاد سیستم گزارش‌ساز در سامانه مؤدیان با ویژگی‌های مورد نیاز مؤدیان؛
- ۱۷- تخصیص بودجه کافی به سازمان امور مالیاتی در جهت تجهیز موضوعات سخت‌افزاری و نرم‌افزاری به روز توسط دولت؛
- ۱۸- نهادهای دولتی و شبه‌دولتی مرتبط به اجرای این قانون با وضع ضمانت اجرایی مناسب مکلف به همکاری شوند؛
- ۱۹- تعیین حد نصاب ماده ۶ با مطالعه بیشتر و توجه به افزایش حجم فروش و افزایش نرخ فروش و تورم مستتر در آن؛
- ۲۰- عدم وجود امکان صدور صورتحساب الکترونیکی در صورت عبور از حد مجاز فروش؛ زیرا در صورت امکان صدور و عدم پذیرش اعتبار، برای خریدار باعث بروز مشکلات عدیده‌ای خواهد شد؛
- ۲۱- فرایند اجرا برای مؤدیان به نحوی باشد که به محض درج اطلاعات در سامانه‌های دیگر، اطلاعات به سامانه مؤدیان به صورت خودکار ارسال شود؛
- ۲۲- ایجاد فضای تعامل بیشتر بین مؤدیان مالیاتی و سازمان امور مالیاتی در اجرای این پروژه عظیم ملی؛
- ۲۳- اعطا تسهیلات و تشویقات به منظور ترغیب مؤدیان برای پیوستن به این پروژه؛
- ۲۴- استفاده از تجربیات کشورهایی که این سیستم را پیاده‌سازی کردند. برای کاهش هزینه‌ها (زیرا هرچقدر از فرار مالیاتی جلوگیری شود به نفع دولت و جامعه می‌باشد)؛
- ۲۵- اجرایی شدن قانون به صورت جامع در کشور و نه به صورت جزیره‌ای برای رسیدن به اهداف قانون.

درنهایت ذکر این نکته حائز اهمیت می‌باشد که با بررسی تجربیات کشورهای پیشرو در اجرای قوانین ملی درمی‌یابیم که دلیل موفقیت چنین قوانینی در سایر کشورها این است که فرهنگ پرداخت مالیات در آنها یک افتخار محسوب می‌شود؛ زیرا مالیات پرداخت شده توسط شهروندان به‌خود شهروندان باز می‌گردد و آثار پرداخت مالیات را در جامعه خود چه از منظر وضعیت بهداشتی و چه از منظر خدمات رفاهی و رفاه اجتماعی مشاهده می‌کنند، بنابراین مالیات پرداخت می‌کنند. تا زمانی که اقشار جامعه احساس کنند که پرداخت مالیات یعنی دستور مراتب بالا و به اصطلاح باج‌گیری دولت؛ بنابراین مالیاتی پرداخت نمی‌کنند و چنین قوانینی نیز به مرحله بلوغ و اجرا نمی‌رسند.

اجرای قانون پایانه‌های فروشگاهی و سامانه‌های مؤدیان بدون توجه به بسترهای لازم و ارزیابی چالش‌های پیشرو قطعاً سازمان را با عواقب جبران‌ناپذیری مواجه خواهد ساخت. به‌همین‌منظور، اجرای صحیح این قانون علاوه‌بر شفاف‌سازی اقتصادی، رعایت عدالت مالیاتی، ردیابی نظام‌مند معاملات تجاری، کاهش اقتصاد غیررسمی و کاهش هزینه‌های اداری و هزینه تمکین، منافع قابل‌توجهی را برای سازمانهای مالیاتی و ذی‌نفعان در پی خواهد داشت.

برای اینکه این قوانین به درستی و توسط همه اشخاص اعم از حقیقی و حقوقی اجرا شود، دولت باید ابتدا از شرکت‌های دولتی بخواهد تا تمکین کرده و این قانون را به‌درستی اجرا کنند و شفافیت داشته باشند تا بقیه اشخاص حقوقی نیز به این سیستم و قانون اعتماد کنند و به‌تبع سایر اشخاص حقیقی نیز اعتماد لازم را دریافت کنند. ازسویی دیگر مردم آثار پرداخت مالیات را در جامعه ببینند در این‌صورت می‌توان انتظار داشت تا چنین پروژه‌های عظیم ملی به‌درستی در جامعه اجرا شود.

بر اساس نتایج به‌دست‌آمده، سازمان ابتدا باید چالش‌ها و ضعف‌های خود را به‌خوبی مرتفع سازد تا در ادامه انتظار تمکین و اعتماد احاد مردم به این قانون و سامانه را داشته باشد. وقتی این چالش‌ها و ضعف‌ها و تهدیدها رفع گردید، می‌توان از طریق ارتقاء فرهنگ مالیاتی و ایجاد شناخت عمومی در حوزه نظام پایانه‌های فروشگاهی و سامانه مؤدیان، هوشمندسازی و شفافیت را در نظام مالیاتی کشور بهبود و گسترش داد؛ بنابراین اجرای این قانون می‌تواند به‌عنوان یک ابزار برای افزایش آگاهی و آموزش مؤدیان در زمینه مالیات‌دهی باشد. ارائه اطلاعات مفید و راهکارهای عملی برای مؤدیان می‌تواند به شکل‌گیری یک فرهنگ مالیاتی مثبت در جامعه کمک کند.

فهرست منابع

- توکل، محمد و حبیبی، محبوبه (۱۴۰۱). واکاوی ذهنیت کنشگران نسبت به فناوری اطلاعات در نظام مالیاتی (با رویکرد نظریه ساخت‌یابی). *جامعه‌شناسی کاربردی*، ۳۳(۳)، ۲۸-۱.
- جنتی، نادر و میرمحمدی، سیدمحمد (۱۳۹۵). مروری بر تجربه اصلاح نظام مالیاتی در ایران و جهان با تأکید بر مدرنیزاسیون دستگاه مالیاتی. *پژوهشنامه مالیات*، ۳۱(۳)، ۷۹-۱۰۰.
- قاسمی، حمیدرضا؛ زنجیردار، مجید و هیبت‌اله محسنی مقدم (۱۳۹۵). مطالعه عوامل مؤثر بر رضایت مؤدیان مالیاتی از سیستم مالیات الکترونیکی. کنفرانس بین‌المللی پژوهش‌های نوین در مدیریت، اقتصاد و علوم انسانی. قانون پایانه فروشگاهی و نظام مالیاتی (۱۳۹۸).
- قراقیه، صمد؛ غلامی جمرانی، رضا و تقی پوریان، یوسف (۱۳۹۷). چالش‌های استرداد مالیات در نظام مالیات بر ارزش افزوده. *پژوهشنامه مالیات*، ۲۶(۳۹)، ۱۰۷-۱۳۷.
- کلانتری، محسن؛ نظری، علیرضا و فدایی، ایمان (۱۳۹۲). مروری بر عملکرد طرح تحول نظام مالیاتی. *فصلنامه سیاست‌های مالی و اقتصادی*، ۵۹(۱)، ۸۰-۵۹.
- لغزبان، محمد؛ یوسف‌پور، افسانه و رحیم‌نیا، فریبرز (۱۳۹۷). بررسی عوامل مؤثر برگرفته از تئوری شناختی - اجتماعی بر پذیرش سامانه‌های عملیات الکترونیکی مالیاتی (مطالعه موردی اداره کل امور مالیاتی استان خراسان رضوی). *پژوهشنامه مالیات*، ۲۶(۳۹)، ۱۶۳-۱۹۲.
- مرکز تنظیم مقررات و نظام پایانه‌های فروشگاهی و سامانه مؤدیان (۱۴۰۱). معرفی نظام پایانه‌های فروشگاهی و سامانه مؤدیان و ظرفیت‌های قانونی. تهیه شده توسط مرکز آموزش، پژوهش و برنامه‌ریزی مالیاتی و دفتر روابط عمومی مالیاتی: www.intamedia.ir
- موحدی بکنظر، مهدی و دیگران (۱۴۰۲). شناسایی راهکارهای افزایش سطح تمکین داوطلبانه صاحبان مشاغل در جریان اجرای قانون پایانه‌های فروشگاهی و سامانه مؤدیان. مرکز آموزش، پژوهش و برنامه‌ریزی مالیاتی.
- Al-Rahamneh, N.M.; Al Zobi, M.K. & Bidin, Z. (2023). The influence of tax transparency on sales tax evasion among Jordanian SMEs: The moderating role of moral obligation. *Cogent Business & Management*, 10(2), 1-19.
- Brown, T. & Anderson, M. (2023). Legal and regulatory challenges in the implementation of the Moudian and Point of Sale Terminal System Act. *International Journal of Retail Law*, 18(3), 267-289.
- Chaffey, D. & Ellis-Chadwich, F. (2016). *Digital Marketing strategy, Implementation and Practice*.

- Electronic Commerce (2018). A Managerial and Social Networks Perspective. Switzerland: Springer.
- Feldstein, M. (2008). Effects of taxes on economic behavior. *National tax journal*, 61(1), 131-139.
- Fred, R. D. (2007). *Strategic management concepts and cases*. New York: Prentice Hall.
- GHaraghie, S.; GHolami, R. & Taghipoorian, Y. (1397). Challenges of Tax Refund In The Value Added Tax System. *Tax Research Paper*, (39), 107-137. SID. <https://sid.ir/paper/377693/fa> (In persian)
- GHasemi, H.; Zanjirdar, M. & Mohseni, H. (1395). The Third International Conference On New Researches In Management, Economy And Humanities, 1-14. <https://sid.ir/paper/875466/fa> (In persian)
- Global Tax Evasion Report (2024). *By the European Union*.
- Godwin E.O. (2022). *Taxation for Economic Development*, Publisher: OGE Business School.
- Hadelvand , F. (1402). Store Terminals And Modian System, Auditor, (122), 70-77. <http://www.hesabras.com> (In persian)
- Harati, A.; Barzegari, M.; Haj Mohammadi, F.; Babayi, N. & Foroghi, A. (2024). *The 13th Financial and Tax Policy Conference*. Iran.
- Harrison, J. & Caron, J. (1382). *strategic Management* (First Edition), Translated by Behrouz Ghasemi, Tehran: Board Publications.
- Hassan, M.A.; Shukur, Z. & Hassan, M.K. (2020). An Efficient Secure Electronic Payment System for E-Commerce. *Computers*, 9(3), 56-81.
- Janati, N. & Mirmohmmadi, M. (1395). A Review Of The Experience Of Reforming The Tax System In Iran And The World With An Emphasis On The Modernization Of The Tax System. *Tax Research Paper*, (31), 79-100. <http://taxjournal.ir/article-1-1100-fa.html> (In persian)
- Kalantari Bengar, M.; Nazari, A. & Fadaei, I. (1392). An Overview Of The Performance Of The Tax System Transformation plan. *Financial And Economic Policy Quarterly*, First year, (1), 59-80. (In Persian)
- Lagzian, M.; Yusefpoor, A. & Rahimnia, F. (1397). Investigating Effective Factors Based On Cognitive-social Theory On The Acceptance Of Electronic Tax Operations Systems. *Tax Research Paper*, (39), 163-192. <http://taxjournal.ir/article-1-1536-fa.html> (In persian)
- Mosallaei, M. (1378). Strategic planning is an approach to excellence. *Management magazine*, (39). (In Persian)
- Movahedi Beknazar, M.; Harati, A.; Babaei, N. & Haj Mohammadi, F. (1402). Identification Of Ways To Increase The level Of Voluntary Compliance Of Business Owners (Trade Unions And non-Trade Unions) During The Implementation Of The Law On Store Terminals And The Taxpayer System, *Tax Research*. <http://taxresearch.ir/content/45> (In persian)
- Tavakol, M. & Habibi, M. (1401). Analyzing The Mentality Of Activists Towards Information Technology In The Tax System (With The Approach Of Construction Theory). *Applied Sociology*, Thirty-Third Year, (87), Number Three, 1-28. <https://sid.ir/paper/1052800/fa> (In persian)
- The law of the store terminal and the tax system (1398). (In Persian)
- Turban, E.; Outland, J.; King, D.; Kyu Lee, J.; Liang, T.-P. & Turban, D. (2018).